
UDC 373.3/.5.026:811.161.2(045)
DOI 10.35433/pedagogy.2(113).2023.245-272

FORMATION OF INFOMEDIA LITERACY OF UKRAINIAN CHILDREN AT UKRAINIAN LANGUAGE LESSONS IN GERMAN SCHOOLS

O. A. Kucheruk*, G. Putjata**

The article is a study of the issues of teaching the Ukrainian language with an infomedia component in a German school. The authors consider infomedia literacy as a means of meeting the challenges of the information society in the future. On the basis of the analysis of theoretical provisions and synthesis of ideas of scientists, the essence of basic concepts is clarified. The relevance of the topic of the publication is confirmed by the results of a questionnaires of 76 German school students, conducting survey regarding Ukrainian language among 10 teachers and 40 parents. Research revealed the real state of infomedia literacy development of Ukrainian children in Ukrainian language classes in German schools (on the example of the Ukrainian diaspora school in Frankfurt am Main and integration classes in Hesse). The study shows that the idea of developing students' infomedia literacy in the process of teaching Ukrainian in German schools is not sufficiently implemented, depending, in particular, on the availability of technical resources of schools, as well as on school policies and teacher motivation (or lack thereof). The results of the study give grounds for supposition that students' infomedia literacy as an integrated personal characteristic can change. In order to improve it, a set of actions is needed at the level of educational policy, state educational institutions, beliefs and practices of Ukrainian language teachers and students. The article provides recommendations for improving educational policy and school results in the development of students' infomedia literacy in the process of teaching Ukrainian in Germany give grounds for supposition, as well as on the basis of a combination of strategies, are selected. It is emphasized that the educational and developmental result of using electronic resources in the school practice of Ukrainian-language education can be significantly enhanced by combining learning and project activities with the implementation of student projects of social significance. The results of the study can contribute to a better understanding of the formation and development of infomedia literacy of Ukrainian children while learning Ukrainian in German schools.

Keywords: *teaching Ukrainian; infomedia literacy; key competences; information; kommunikation; information and communication technologies; electronic educational resources; media pedagogy; German schools.*

---

* Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor
(Zhytomyr Ivan Franko State University)
okucheruk1@ukr.net

ORCID: 0000-0002-7040-986X

** PhD, Professor for Literacy and Multilingualism
(Goethe-Universität Frankfurt am Main)

putjata@em.uni-frankfurt.de

ORCID: 0000-0001-7745-3508

ФОРМУВАННЯ ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ ДІТЕЙ УКРАЇНЦІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В НІМЕЦЬКИХ ШКОЛАХ

О. А. Кучерук, Г. Путятя

Стаття становить дослідження питань навчання української мови з інфомедійним компонентом у німецькій школі. Розглянуто інфомедійну грамотність як таку, що дасть змогу протистояти викликам інформаційного суспільства в майбутньому. На основі аналізу теоретичних положень і синтезу ідей науковців уточнено сутність базових понять. Актуальність теми публікації підтверджено наведеними результатами анкетування 76 учнів німецьких шкіл, бесід з учителями української мови, батьками. За даними анкетування та індивідуальних бесід з'ясовано реальний стан формування інфомедійної грамотності дітей українців на уроках української мови в німецьких школах (на прикладі школи української діаспори у Франкфурті-на-Майні та інтеграційних класів землі Гессен). Дані дослідження переконують, що ідея формування інфомедійної грамотності учнів у процесі навчання української мови в німецьких школах упроваджується недостатньо, це залежить, зокрема, від технічних ресурсів шкіл, а також від політики школи й мотивації вчителів (чи її відсутності). Результати дослідження дають підстави для припущення, що інфомедійна грамотність учнів як особистісна інтегрована характеристика може змінюватися. Для того щоб її покращити, необхідний комплекс дій на рівні освітньої політики, державних освітніх інституцій, переконань і практики вчителів української мови та учнів. Наведено рекомендації для покращення освітньої політики та шкільних результатів з формування інфомедійної грамотності учнів у процесі навчання української мови в Німеччині з урахуванням різних стратегій, зокрема стратегії навчання української мови як рідної, стратегії навчання української мови як успадкованої, стратегії навчання української мови як іноземної, а також на основі комбінування стратегій. Акцентовано на тому, що освітньо-розвивальний результат використання електронних ресурсів у шкільній практиці українськомовної освіти можна суттєво посилити шляхом поєднання навчальної і проектної діяльності з виходом на виконання учнівських проектів соціального значення. Результати дослідження можуть сприяти кращому розумінню формування й розвитку інфомедійної грамотності дітей українців під час навчання української мови в німецьких школах.

Ключові слова: навчання української мови; інфомедійна грамотність; ключові компетентності; інформація; комунікація; інформаційно-комунікаційні технології; електронні освітні ресурси; медіапедагогіка; німецькі школи.

Introduction of the issue. Teaching Ukrainian to children of Ukrainian refugees in a democratic multilingual society in Germany is a relevant practice. The need for such instruction in German schools is driven by the presence of Ukrainian students, whose number has increased significantly due to the Russian-Ukrainian war. The relevance of the topic of this article is evidenced, in particular, by the connection with the research project "Ukrainian Language in a Multilingual Context: Theory and Didactics", which is being carried out by O. Turkevych at the Humboldt University of Berlin with funding from the VW Foundation, 06.2022-05.2023 [19]. Accordingly, a new official experience was launched in the Berlin educational

Постановка проблеми. Навчання української мови дітей українських біженців в умовах демократичного багатомовного суспільства Німеччини становить релевантну практику. Необхідність такого навчання в німецьких школах зумовлена наявністю учнів-українців, кількість їх значно зросла у зв'язку з російсько-українською війною. Про актуальність теми цієї статті свідчить, зокрема, зв'язок із дослідницьким проектом "Українська мова в багатомовному контексті: теорія і дидактика", який виконує О. Туркевич на базі Берлінського університету Гумбольдта за фінансування VW Foundation, 06.2022-05.2023 [19].

Відповідно новий офіційний досвід започатковано в освітній системі Берліна. Як зазначає тижневє видання "Berliner

system. According to the weekly Berliner Abendblatt, a school for German-Ukrainian encounters has been launched in Berlin (with the active support of the Berlin Senate administration). This is a unique German educational project for Ukrainian children and youth: in the German-Ukrainian Reunion School, students who fled the war in their homeland are taught in German and Ukrainian using teaching materials from both countries, with the intention of issuing 2 diplomas (German and Ukrainian). The Meeting School started operating in October 2022 in two districts of Berlin: in Kreuzberg in an elementary school and in Steglitz in an integrated high school. Six classes have been set up with about 80 students of different grades, taught by German and Ukrainian teachers. The strategic goal of this project is to facilitate the integration of Ukrainian students in Germany and at the same time provide educational support for their return to Ukraine after the war [5]. Such a project could become a model for other federal states in teaching Ukrainian to Ukrainians.

This educational project involves cooperation with the Ministry of Education and Science of Ukraine (in particular, a special timetable has been drawn up that meets the requirements of Berlin and Ukraine; Ukrainian students study the subjects of Ukrainian language and literature, history, and law under the Homeland programmes). The project also uses online materials on Ukrainian learning platforms. In the 2023 academic year, the organisers plan to expand the model project [6]. This educational project has increased the need for research into various aspects of Ukrainian-language education implemented in German schools.

The peculiarity of the development of modern Ukrainian-language education on the way to European integration is determined by the relevance of the synergy of two approaches: the establishment of native language education (I. Ogienko [14], P. Seligey [16], etc.) and the introduction of a multilingual approach (G. Putjata [18], S. Fürstenau [21], etc.).

At the same time, in the context of Europe's multilingual turn, the rapid spread of information and digital technologies,

у Берліні стартувала школа німецько-української зустрічі (за активного сприяння адміністрації берлінського сенату). Це унікальний німецький освітній проєкт для українських дітей та молоді: у німецько-українській школі зустрічі учнів, які втекли від війни на Батьківщині, навчають німецькою та українською мовами за допомогою навчальних матеріалів обох країн – з наміром видавати 2 дипломи (німецький та український). Школа зустрічі розпочала функціонування в жовтні 2022 року у двох районах Берліна: у Кройцберзі в початковій школі та в Штегліці в інтегрованій середній школі. Створено шість класів, де навчається близько 80 учнів різних класів, з ними працюють німецькі та українські вчителі. Стратегічна мета зазначеного проєкту полягає в тому, щоб сприяти інтеграції українських учнів у Німеччині та водночас дати освітню підтримку для повернення в Україну після закінчення війни [5]. Такий проєкт може стати зразком для інших федеральних земель щодо навчання української мови українців.

Зазначений освітній проєкт передбачає співпрацю з МОН України (зокрема, складено спеціальний розклад, який відповідає вимогам Берліна та України, за програмами Батьківщини українські учні вивчають предмети української мови та літератури, історії, правознавства). У межах цього проєкту також використовуються онлайн матеріали на українських навчальних платформах. У 2023 навчальному році організатори планують розширити модельний проєкт [6]. Цей освітній проєкт посилив потребу в дослідженнях різних аспектів українськомовної освіти, яка впроваджується на базі німецьких шкіл.

Особливість розвитку сучасної українськомовної освіти на шляху до євроінтеграції визначається актуальністю синергії двох підходів: утвердження рідномовної освіти (І. Огієнко [14], П. Селігей [16] та ін.) і впровадження багатомовного підходу (Г. Путята [18], С. Фюрстенау [21] та ін.).

Водночас в умовах багатомовного повороту Європи, стрімкого розповсюдження інформації і цифрових технологій ключовими стають навички інфомедійної грамотності як особистісні ресурси до навчання впродовж життя. У

infomediate literacy skills as personal resources for lifelong learning are becoming key. In the context of the military challenges facing Ukraine and European countries, a promising educational issue is the integration of infomediate literacy into the process of teaching the Ukrainian language in European schools, in particular in German schools of the Ukrainian diaspora, integration classes, etc. The goals of developing infomedia literacy (*hereinafter referred to as IML*) in Ukrainian students cannot be fully achieved by independent state educational measures in Ukraine, as many Ukrainian families with children have moved to European countries, including Germany, to escape military dangers. The solution to this educational problem requires scientific research based on cooperation between states, joint creative efforts of researchers and practitioners with the support of European educational institutions.

The above considerations correlate with the EU Council Recommendations on key competences for lifelong learning, among which 8 competences are: literacy (the ability to read, identify, understand, express, create and interpret information, texts, concepts, feelings, facts, opinions based on critical thinking, using visual, sound/audio and digital materials in different disciplines and contexts; the ability to communicate, engage in constructive dialogue; literacy competence can be developed in the mother tongue); digital competence; and digital competence. In general, all people need key competences for self-realisation, development, employment, social integration, successful life in peaceful societies and active citizenship [12].

The model mediainformation literacy (MIL) curriculum published by UNESCO states that mediainformation literacy is the basis for other forms of literacy, such as health literacy, financial literacy, scientific literacy, cultural literacy, global citizenship education and education for sustainable development, as it strengthens the skills needed to identify and manage useful and harmful information [2: 29].

The necessity and expediency of teaching subjects based on media pedagogy is determined by the psychophysiological

контексті воєнних викликів, які стоять перед Україною і європейськими країнами, перспективною освітньою проблемою є інтегрування інфомедійної грамотності в процес навчання української мови в європейських школах, зокрема в німецьких школах української діаспори, інтеграційних класах тощо. Цілей формування інфомедійної грамотності (*далі – ІМГ*) в українських учнів неможливо досягти повною мірою самостійними державними освітніми заходами України, оскільки багато українських сімей з дітьми виїхали в європейські країни, зокрема й у Німеччину, тікаючи від воєнних небезпек. Вирішення зазначеної освітньої проблеми потребує наукових пошуків на основі співпраці між державами, спільних творчих зусиль дослідників і педагогів-практиків за підтримки європейських освітніх установ.

Окреслені міркування корелюють із Рекомендаціями Ради ЄС щодо ключових компетентностей для навчання впродовж життя, з-поміж 8 таких компетентностей є: *грамотність* (здатність читати, ідентифікувати, розуміти, виражати, створювати та інтерпретувати інформацію, тексти, концепції, почуття, факти, думки на основі критичного мислення, використовуючи візуальні, звукові/аудіо та цифрові матеріали в різних дисциплінах і контекстах; здатність спілкуватися, вести конструктивний діалог; компетентність грамотності можна розвивати рідною мовою); *цифрова компетентність* (упевнене, критичне та відповідальне використання цифрових технологій для навчання, роботи, участі в суспільстві; поєднання інформаційної грамотності, медіаграмотності, спілкування, співпраці) тощо. Загалом ключові компетентності потрібні всім людям для самореалізації, розвитку, працевлаштування, соціальної інтеграції, успішного життя в мирних суспільствах та активної громадянської позиції [12].

У типовій програмі з МІГ, опублікованій ЮНЕСКО, зазначено принципову думку, що медіаінформаційна грамотність (МІГ) становить основу для інших форм грамотності, таких як грамотність у сфері здоров'я, фінансова грамотність, наукова грамотність, культурна грамотність, освіта у сфері глобальної громадянськості й освіта в інтересах стійкого розвитку, оскільки зміцнює навички, необхідні для

characteristics of students' development, especially of adolescence and youth: they practically "live in modern media", show the ability to generate ideas, like to cooperate, exchange information encoded in various symbolic forms (text, interactive video, emoticons, emoticons, gif animations, digital images, infographics, voice messages, etc.), express opinions via SMS, and enjoy completing competition-based tasks using web resources.

We consider teaching the Ukrainian language with an infomediary component as learning for the future, as such, which involves modernising the educational environment, building it on the basis of various forms of knowledge representation and technologisation of educational activities, resulting in interest in cognition, in educational and cultural dialogue, in information search, research, problem-solving based on critical thinking, in creativity, including speech, in online communication, etc. Accordingly, the didactic value of media is that they can become an effective factor in the development of language thinking, intellectual and cultural potential of a young linguistic personality, preparation for lifelong learning.

Current state of the issue. The conceptual and regulatory framework for the formation of pupils' IML in the process of teaching Ukrainian as a mother tongue or heritage language in a German school is based on a number of international, German and Ukrainian documents: The Universal Declaration of Human Rights (1948), UN Resolution A/HRC/32/L.20 "Promoting, Protecting and Enforcing Human Rights on the Internet" (2016), the Hessian School Law (HSchG, 2017), the Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning (2018), the Laws of Ukraine "On Education" (2017), "On Complete General Secondary Education" (2020), the Decree of the President of Ukraine "On the Information Security Doctrine of Ukraine" (2017), the Law of Ukraine "On Copyright and Related Rights" (1994), Digital Competence Framework for EU Citizens with eight qualification levels and examples of use (2017), Digital Competence Framework for Ukrainian

визначення корисної й шкідливої інформації та керування нею [2: 29].

Необхідність і доцільність шкільного навчання предметів на засадах медіапедагогіки зумовлюється психофізіологічними особливостями розвитку учнів, особливо підліткового і юнацького віку: вони практично "живуть у сучасних медіа", виявляють здатність до генерування ідей, люблять співпрацювати, обмінюватися інформацією, закодованою в різних знакових формах (текст, інтерактивне відео, емодіки-смайлики, гіф-анімації, цифрові зображення, інфографіка, голосове повідомлення та ін.), висловлювати думку в SMS, їм подобається виконувати завдання, засновані на змаганнях, із використанням вебресурсів.

Навчання української мови з інфомедійним компонентом розглядаємо як навчання для майбутнього, як таке, що передбачає осучаснення освітнього середовища, побудову його на основі різних форм представлення знання й технологізації освітньої діяльності, у результаті виникає інтерес до пізнання, до навчально-культурного діалогу, до інформаційного пошуку, дослідницької діяльності, розв'язання проблемних ситуацій на основі критичного мислення, до творчості, зокрема мовленнєвої, до онлайн-комунікації тощо. Відповідно дидактична цінність медіазасобів полягає в тому, що вони можуть стати дієвим чинником розвитку мовомислення, інтелектуального та культурного потенціалу юної мовної особистості, підготовки до навчання впродовж життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні та нормативно-правові засади формування ІМГ учнів у процесі навчання української мови як рідної чи успадкованої в німецькій школі ґрунтуються на основі низки міжнародних, німецьких та українських документів: Загальної декларації прав людини (1948), Резолюції ООН А/НСР/32/Л.20 "Заохочення, захист та здійснення прав людини в Інтернеті" (2016), Гессенського шкільного закону (HSchG, 2017), Рекомендації Ради щодо ключових компетенцій для навчання впродовж життя (2018), Законів України "Про освіту" (2017), "Про повну загальну середню освіту" (2020), Указу Президента України "Про Доктрину інформаційної безпеки України" (2017), ЗУ "Про

Citizens (2021), New Ukrainian School Concept (2016), Concept for the Implementation of Media Education in Ukraine (2016), Regulation on Electronic Educational Resources (Order of the Ministry of Education, Science, Youth and Sports of Ukraine of 01.10.2012, No. 1060), Regulation on the Distance Form of Complete General Secondary Education (Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of 08.09.2020, No. 1115), etc.

Simultaneously S. Guttenberg is concerned about the poor development of digitalisation of education in Germany, children have essentially lost quality education during the coronavirus, German schools are less digitised than nursing homes in Japan. Accordingly, the educational expert on digitalisation calls for more courage for digital education. S. Guttenberg notes that it is not possible to keep children away from social media with bans alone, as a faded slide does not stimulate the imagination of students. It is much more pleasant to build tomorrow's world together with children, rather than leaving them to work on social media alone [3: 9-13, 65].

The idea of infomediate literacy (its formation and development) determines the possibility and necessity of new media pedagogical and linguistic and didactic concepts. The relevance of forming students' infomediate literacy, in particular in the space of Ukrainian-language education, has led to scientific research by didactic philologists (H. Korytska, H. Onkovych, O. Semenoh, N. Ponomarenko, etc.), in their works:

- types of electronic resources in the field of media education are identified, in particular, work [8] considers electronic resources that can potentially be used for the development of infomediate literacy of pupils and students;

- the Multimedia Dictionary of Infomediate Literacy [23] was developed, which specifies the meaning of media education concepts and terms;

- the essence and functionality of the technological platform "Transdisciplinary cluster "MEDIA&CAPTURES", developed by the educational and research centre

авторське право і суміжні права" (1994), Рамки цифрових компетенцій для громадян ЄС із вісьмома рівнями кваліфікації та прикладами використання (2017), Рамки цифрової компетентності для громадян України (2021), Концепції "Нова українська школа" (2016), Концепції упровадження медіаосвіти в Україні (2016), Положення про електронні освітні ресурси (наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 01.10.2012 р. № 1060), Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти (наказ Міністерства освіти і науки України від 08.09.2020 р. № 1115) тощо.

Водночас S. Guttenberg занепокоєна слабким розвитком цифровізації освіти в Німеччині, діти, по суті, втратили якісну освіту під час коронавірусу, німецькі школи менш оцифровані, ніж будинки для людей похилого віку в Японії. Відповідно освітня експертка з цифровізації закликає не боятися цифрової освіти. S. Guttenberg зазначає, що не можна лише заборонами відгородити дітей від соціальних мереж, вицвілий слайд не стимулює уяву здобувачів освіти. Приємніше будувати завтрашній світ разом із дітьми, а не залишати самих працювати в соціальних мережах [3: 9-13, 65].

Ідея інфомедійної грамотності (її формування, розвитку) детермінує можливість і необхідність нових медіапедагогічних і лінгводидактичних концепцій. Актуальність формування інфомедійної грамотності учнів, зокрема в просторі українськомовної освіти, зумовила наукові пошуки дидактив-філологів (Г. Корицька, Г. Онкович, О. Семенов, Н. Пономаренко та ін.), у їхніх працях:

- визначено типи електронних ресурсів у галузі медіаосвіти, зокрема в праці [8] розглянуто електронні ресурси, які потенційно можуть використовуватися для розвитку інфомедійної грамотності учнівської та студентської молоді;

- розроблено "Мультимедійний словник з інфомедійної грамотності" [23], у якому конкретизовано значення медіаосвітніх понять і термінів;

- схарактеризовано сутність і функціональні можливості технологічної платформи "Трансдисциплінарний кластер "МЕДІА&КАПСУЛИ", розробленої освітньо-дослідницьким центром "МЕДІА&ВЧИТЕЛЬСЬКИЙ кампус" СумДПУ

"MEDIA&Teacher's Campus" of Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko and UMIF of the National Academy of Sciences of Ukraine within the framework of the IREX grant for the formation of users' media culture [17];

- outlined the possibilities of integrating media didactics components into school language and literary education, proposed media didactic modelling of students' learning actions for the purpose of performing training exercises [10];

- the functions of QR codes in the structure of Ukrainian language textbooks – motivational, informational, developmental, educational, reflective, control – are clarified and substantiated [4];

- the peculiarities of using webquest technology in teaching Ukrainian to students on the basis of an activity-based approach were investigated [11];

- the effective pedagogical conditions for the professional training of philology students to use media education tools are revealed [24], etc.

The analysis of scholars' works shows that there is a search for ways to solve modern media education problems, but the issue of forming students' infomediate literacy in the process of teaching Ukrainian in a German school has not been specifically studied, which has determined its relevance.

Aim of research. The purpose of the study is to investigate the state of development of pupils' infomediate literacy in the process of teaching Ukrainian at a German school (on the example of the Ukrainian diaspora school in Frankfurt am Main and in regular state schools in Hesse). *Objectives:* to clarify the essential characteristics of the basic concepts of the study; to find out the facts about the development of students' infomediate literacy in the process of teaching Ukrainian in a German school and to analyse the results of student surveys, conversations with teachers and parents through the prism of the problem under study; to provide recommendations for improving educational policy and school results in the development of students' infomediate literacy in the process of teaching Ukrainian in Germany.

імені А.С. Макаренка та УМІФ НАН України в межах гранту IREX для формування медіакультури користувачів [17];

- окреслено можливості інтеграції складників медіадидактики в шкільну мовно-літературну освіту, запропоновано медіадидактичне моделювання навчальних дій здобувачів освіти з метою виконання навчальних вправ [10];

- з'ясовано й обґрунтовано функції QR-кодів у структурі підручників української мови – мотиваційну, інформаційну, розвивальну, виховну, рефлексійну, контрольну [4];

- досліджено особливості застосування вебквест-технології в навчанні української мови учнів на засадах діяльнісного підходу [11];

- розкрито ефективні педагогічні умови професійної підготовки студентів-філологів до використання засобів медіаосвіти [24] тощо.

Аналіз праць науковців свідчить про пошуки шляхів розв'язання сучасних медіаосвітніх проблем, однак питання формування інфомедійної грамотності учнів у процесі навчання української мови в німецькій школі спеціально не досліджувалося, це визначило його актуальність.

Мета роботи – дослідити стан формування інфомедійної грамотності учнів у процесі навчання української мови в німецькій школі (на прикладі школи української діаспори у Франкфурті-на-Майні та інтеграційних класів землі Гессен). *Завдання:* уточнити сутнісні характеристики базових понять дослідження; з'ясувати факти щодо формування інфомедійної грамотності учнів у процесі навчання української мови в німецькій школі та проаналізувати результати анкетування учнів, бесід з учителями і батьками через призму досліджуваної проблеми; надати рекомендації для покращення освітньої політики та шкільних результатів з формування інфомедійної грамотності учнів у процесі навчання української мови в Німеччині.

Для досягнення мети й реалізації завдань використано такі методи дослідження: аналіз і синтез положень наукової і методичної літератури з проблеми дослідження; бесіди з учителями й батьками щодо проблеми формування ІМГ у процесі навчання української мови в Німеччині; анкетування учнів-українців

To achieve the aim and objectives, the following research methods were used: analysis and synthesis of scientific and methodological literature on the research problem; interviews with teachers and parents about the problem of developing IML in the process of teaching Ukrainian in Germany; google questionnaires with Ukrainian students to study the state of development of infomediary literacy in German schools; analysis, interpretation and generalisation of the research results.

Results and discussion.

1. Formatting of individual objects.

Basic concepts

In the works of scholars, there is no single agreed approach to the interpretation of the concept and term "infomediary literacy", and the terms are used in parallel: "media literacy", "media information literacy", "digital literacy". In addition, the document "Leitbild digitale Lehre an der Goethe-Universität" ("Mission of Digital Learning at Goethe University") uses the concept of "media and information competence", which is specified as ICT literacy ("Medien- und Informationskompetenzen (ICT-Literacy)") [13]. This can be explained by the fact that the concept of infomedia literacy is relatively new. Let's look at some positions.

The model MIL curriculum published by UNESCO and the competency frameworks presented in it combine three different areas – media literacy, information literacy and digital literacy – under one umbrella concept of "media and information literacy". The content of this concept is evolving from a simple sum of these areas towards a comprehensive concept that encompasses information, media and technology as components and reflects the goals and objectives of MIL. In this understanding, cross-cutting literacy is digital, encompassing traditional information and media competencies and involving the acquisition of "hard" technology skills, while also taking into account some "soft" skills that are important for working in the "digital" world. Accordingly, the key outcomes/elements of information literacy are the ability to identify and articulate information needs; locate and know how to access information; obtain information; structure information; use information

для вивчення стану формування інфомедійної грамотності на базі німецьких шкіл; аналіз, інтерпретація й узагальнення результатів дослідження.

Виклад основного матеріалу.

I. Базові поняття

У працях науковців немає єдиного узгодженого підходу до тлумачення поняття і терміна "інфомедійна грамотність", паралельно вживають терміни: "медіаграмотність", "медіаінформаційна грамотність", "цифрова грамотність". Крім того, у документі "Leitbild digitale Lehre an der Goethe-Universität" ("Місія цифрового навчання в Гете-Університеті") використано поняття "медіа та інформаційна компетентність", яке уточнено як ІКТ-грамотність ("Medien- und Informationskompetenzen (ICT-Literacy)") [13]. Це можна пояснити тим, що поняття інфомедійної грамотності є відносно новим. Розглянемо окремі позиції.

Типова навчальна програма з МІГ, опублікована ЮНЕСКО, і подані в ній рамки компетенцій поєднують три різних сфери – *медіаграмотність, інформаційну грамотність і цифрову грамотність* – в одному "парасольковому" понятті "медійна та інформаційна грамотність". Зміст цього поняття розвивається в напрямку до комплексного поняття, яке охоплює інформацію, медіа та технології як складники й відображає цілі, завдання МІГ. За такого розуміння, наскрізною грамотністю є цифрова, вона охоплює традиційні інформаційні та медіакомпетенції й передбачає оволодіння "твердими" навичками в галузі технологій, водночас урахуються й деякі "м'які" навички, важливі для роботи в "цифрі". Відповідно ключові результати/елементи *інформаційної грамотності* – це здатності визначати та формулювати інформаційні потреби; визначати місцезнаходження та володіти способами отримання доступу до інформації; отримувати інформацію; структурувати інформацію; використовувати інформацію на етичній основі; поширювати інформацію; використовувати ІКТ-навички для перероблення інформації. Маркерами *медійної грамотності* є такі здатності: розуміти роль і функції медіа та інтернет-компаній у демократичних суспільствах; розуміти умови, у яких медіа можуть реалізовувати свої функції; критично оцінювати медійний контент у контексті

ethically; disseminate information; and use ICT skills to process information. Media literacy markers include the following abilities: to understand the role and functions of media and Internet companies in democratic societies; to understand the conditions in which media can perform their functions; to critically evaluate media content in the context of media functions; to use media for self-expression and democratic participation; to have the skills necessary to create user-generated content (including ICT skills). Historically, there have been three main approaches to the relationship between media literacy, information literacy and digital literacy. In the first approach, information literacy is seen as a broader area of learning, and the other two are included as constituent parts. According to the second approach, information literacy and digital literacy are elements of media literacy as a broader field. The third approach considers digital literacy to be the most comprehensive area, which includes information and media literacy [2: 18-19, 23-24].

According to the above-mentioned MIL programme, the concept of "media and information literacy" is associated with an ecosystem of literacy types: news literacy; social media literacy; privacy literacy; critical literacy; visual literacy; print media literacy; computer literacy; internet literacy; digital literacy; film literacy; critical film viewing skills; game literacy; television literacy; advertising literacy; artificial intelligence literacy; data literacy; civic literacy; social and emotional literacy; networking literacy; ; media literacy; information literacy; literacy in the field of self-expression and information; library literacy [2: 27]. These types of literacies are, in fact, components of infomediate literacy.

The links between the different elements of MIL form the basis of the five laws of media and information literacy defined by UNESCO:

Law 1. Information, communication tools, libraries, media, other media, technologies, the Internet, and other information providers should be used by society on the basis of critical thinking and for sustainable development. All information

функцій медіа; використовувати медіа для самовираження та демократичної участі; володіти навичками, необхідними для створення контенту користувача (включаючи ІКТ-навички). Історично склалися три основні підходи, що розглядають взаємозв'язок між медіаграмотністю, інформаційною грамотністю і цифровою грамотністю. У межах першого підходу формування інформаційної грамотності розглядається як ширша сфера навчання, а дві інші включені в неї як складові частини. За другим підходом, інформаційна грамотність та цифрова грамотність є елементами медіаграмотності як ширшої сфери. З погляду третього підходу найбільш всеосяжною сферою вважається цифрова грамотність, що включає інформаційну та медіаграмотність [2: 18-19, 23-24].

За вказаною програмою з МІГ, із поняттям "медійна та інформаційна грамотність" пов'язана екосистема видів грамотностей: новинна грамотність; грамотність у сфері соціальних медіа; грамотність у сфері недоторканності приватного життя; критична грамотність; візуальна грамотність; грамотність у сфері друкованих медіа; комп'ютерна грамотність; інтернет-грамотність; цифрова грамотність; кінематографічна грамотність; навички критичного перегляду фільмів; ігрова грамотність; телевізійна грамотність; грамотність у сфері реклами; грамотність у сфері технологій штучного інтелекту; грамотність у сфері даних; громадянська грамотність; соціальна й емоційна грамотність; мережева грамотність; медіаграмотність; інформаційна грамотність; грамотність у сфері самовираження та інформації; бібліотечна грамотність [2: 27]. Наведені види грамотностей, по суті, є складниками інфомедійної грамотності.

Зв'язки між різними елементами МІГ лягли в основу п'яти законів медійної та інформаційної грамотності, визначених ЮНЕСКО:

Закон 1. Інформація, засоби комунікації, бібліотеки, ЗМІ, інші медіа, технології, інтернет, інші постачальники інформації мають використовуватися суспільством на основі критичного мислення і для сталого розвитку. Усі провайдери інформації рівні за статусом і мають однакову значущість.

Закон 2. Кожен громадянин є творцем інформації/ знань і у кожного є право на

providers are equal in status and have equal importance.

Law 2. Every citizen is a creator of information/knowledge, and everyone has the right to express themselves. Citizens should have opportunities to access new information/knowledge and to express themselves. Media and information literacy is for everyone – women and men equally – and is closely linked to human rights.

Law 3. Information, knowledge, and messages are not always neutral in terms of the values they convey and are not always free from prejudice. Any conceptualisation, use and application of MIL should make the relevant truthful statement obvious and understandable to all citizens.

Law 4. Every citizen wants to know and understand new information, knowledge, and messages, as well as to have the need and opportunity to communicate with others, even if he or she does not realise, recognise, or express this need or desire. This right of a citizen shall never be violated.

Law 5. MIL is not formed overnight. It is a living and dynamic process involving the acquisition of experience. The full-fledged formation of MIL includes knowledge, skills, attitudes related to the processes of accessing, analysing, evaluating, using, creating and disseminating information, media content and technologies [2: 28].

The provisions of the above laws regulate the process of forming infomedia literacy as such, which includes a set of relevant knowledge, skills, abilities, experience, attitudes, values. Understanding these laws is the basis for integrating IML into school subjects, including Ukrainian language teaching.

In general, this MIL curriculum for teachers and students focuses on the implementation of three main areas of activity: 1) acquiring knowledge and understanding of information, media, digital communications for sustainable development, peace, democratic discourse and participation in public life; 2) evaluating content and activities related to its creation and dissemination; 3) producing and using content. Accordingly, different approaches to learning (research, problem-based, collaborative, contextual) and methods (observation method, case study method,

самовисловлювання. Громадяни повинні мати можливості для доступу до нової інформації/ знань і для самовираження. Медійна та інформаційна грамотність призначена для всіх – для жінок і для чоловіків рівною мірою, тісно пов'язана з правами людини.

Закон 3. Інформація, знання та повідомлення не завжди є нейтральними з погляду цінностей, які вони несуть, і не завжди вільні від упереджень. Будь-яка концептуалізація, використання й застосування МІГ повинні робити відповідне правдиве твердження очевидним і зрозумілим для всіх громадян.

Закон 4. Кожен громадянин хоче знати і розуміти нову інформацію, знання і повідомлення, а також мати потребу і можливість спілкування з іншими, навіть якщо він чи вона не усвідомлює, не визнає чи не висловлює цю потребу, прагнення. Таке право громадянина ніколи не має порушуватися.

Закон 5. МІГ не формується одномоментно. Це живий і динамічний процес, пов'язаний із набуттям досвіду. Повноцінне формування МІГ включає знання, навички, установки, пов'язані з процесами доступу, аналізу, оцінки, використання, створення й розповсюдження інформації, медійного контенту і технологій [2: 28].

Положення наведених законів регулюють процес формування інфомедійної грамотності як такої, що включає сукупність відповідних знань, навичок, умінь, досвіду, ставлення, установок, цінностей. Розуміння цих законів становить підвалину інтегрування ІМГ у шкільні предмети, зокрема в навчання української мови.

Загалом зазначена навчальна програма з МІГ для вчителів і учнів орієнтує на реалізацію трьох основних напрямів діяльності: 1) набуття знань і розуміння інформації, медіа, цифрових комунікацій для стійкого розвитку, миру, демократичного дискурсу і участі в суспільному житті; 2) оцінювання контенту і діяльності, пов'язаної з його створенням, поширенням; 3) продукування і використання контенту. Відповідно для реалізації ідей програми рекомендовано різні підходи до навчання (дослідницький, проблемний, навчання у співпраці, контекстний) і методи (метод спостереження, метод кейсів на основі вивчення ситуацій, метод

contextual analysis method, modelling method, content creation method, critical research method, dialogue research method) are recommended to implement the ideas of the programme [2: 35-41].

The Concept of Media Education Implementation in Ukraine (2016) defines **media and information literacy (MIL)** as a modern UNESCO strategy [9]. The current State Standard of Basic Secondary Education (2020) focuses on the formation of the components of information and media literacy of students (grades 5-9) during schooling, although the name of information and media literacy is not used in it. Appendix I of this document defines four groups of basic knowledge for the language and literary education area: "Information, Communication, Text, and Language. Appendix II contains requirements for the mandatory learning outcomes of students in the language and literature educational area in four blocks: 1) "Interacting with others orally, perceiving and using information to life goals in different communicative situations"; 2) "Perception, analysis, interpretation, critical evaluation of information in texts of different types (including literary texts, media texts) and its use to enrich one's own experience"; 3) "Expressing thoughts, feelings and attitudes, written interaction with others, including interpretation of literary works of Ukrainian and foreign writers; interaction with other people in the digital environment, observance of the norms of the literary language"; 4) "Research of individual speech, use of language for own linguistic creativity, observation of linguistic and literary phenomena, analysis of them" [7: 10-40]. These blocks of results, in fact, focus on the formation of relevant basic skills and experience within the language and literary educational field.

The analysis of scientific studies shows that the term "infomedia literacy" is used as equivalent to media information literacy, which is manifested in the fact that they denote relatively the same essence. O. Semenov, N. Hrona, N. Ponomarenko, and other scholars characterise the concept of "infomedia literacy" based on the recommendations of the "Learn and Distinguish: Infomedia Literacy" Project,

контекстного аналізу, метод моделювання, метод створення контенту, метод критичного дослідження, метод діалогового дослідження) [2: 35-41].

У Концепції впровадження медіаосвіти в Україні (2016) медіаінформаційну грамотність – (**media and informational literacy – MIL**) визначено як сучасну стратегію ЮНЕСКО [9]. Чинний Державний стандарт базової середньої освіти (2020 р.) орієнтує на формування складників інфомедійної грамотності учнів (5-9 класи) під час шкільного навчання, хоча назва інфомедійної грамотності в ньому не використовується. У Додатку I цього документа визначено чотири групи базових знань для мовно-літературної освітньої галузі: "Інформація", "Комунікація", "Текст", "Мовні засоби". Додаток II містить вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів у мовно-літературній освітній галузі за чотирма блоками: 1) "Взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях"; 2) "Сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів (зокрема художніх текстах, медіатекстах) та використання її для збагачення власного досвіду"; 3) "Висловлювання думок, почуттів і ставлень, письмова взаємодія з іншими особами, зокрема інтерпретація літературних творів українських і зарубіжних письменників; взаємодія з іншими особами у цифровому середовищі, дотримання норм літературної мови"; 4) "Дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними та літературними явищами, проведення їх аналізу" [7: 10-40]. Ці блоки результатів, по суті, орієнтують на формування відповідних базових умінь, досвіду в межах мовно-літературної освітньої галузі.

Аналіз наукових досліджень свідчить про вживання терміна "інфомедійна грамотність" як рівнозначного медіаінформаційній грамотності, це виявляється в тому, що вони позначають відносно однакову сутність. О. Семенов, Н. Грона, Н. Пономаренко, інші науковці характеризують поняття "інфомедійна грамотність", спираючись на рекомендації Проєкту "Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність",

which is implemented by the International Research and Exchanges Board (IREX) with the support of the United States Embassy and the British Embassy in Ukraine in partnership with the Ministry of Education and Science of Ukraine and the Academy of Ukrainian Press. Accordingly, eight of its components are defined as markers of infomediate literacy: media literacy; critical thinking; social tolerance; resilience to influences, fact-checking; information literacy; digital security; visual literacy; ability to implement ideas through the media [8: 7].

Given the complexity of the research problem, **infomedia literacy** is interpreted as an integrated personal formation that combines information literacy and media literacy; as a result of media education practices aimed at critical perception, analysis, evaluation of information, formation of protection against toxic content, disinformation, manipulation, communication, and self-expression through the media.

2. The state of pupils' IML formation in the process of teaching Ukrainian in German schools.

The empirical study of aspects of the problem lasted for several months (November 2022 – February 2023), and the survey of respondents (76 students, 10 teachers, 40 parents) was conducted on a voluntary basis. Social media and academic connections were used to involve them in the research procedure. The following sampling criteria were used in the survey of students: accessibility, relevance of the respondents, representation of male and female students, and students of different ages.

In general, the study has three dimensions: 1) identifying the infomediary literacy of Ukrainian children studying in German schools; 2) studying the attitude of Ukrainian language teachers in German schools to the problem of developing students' infomediary literacy; 3) finding out the actual peculiarities of developing students' infomediary literacy in the process of teaching Ukrainian in German schools.

The results show that the trend of multilingualism in the German states provides a good basis for teaching Ukrainian

який виконується Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) за підтримки Посольства Сполучених Штатів Америки та Посольства Великої Британії в Україні у партнерстві з МОН України та Академією української преси. Відповідно визначають як маркери інфомедійної грамотності вісім її складників: медіаграмотність; критичне мислення; соціальна толерантність; стійкість до впливів, фактчекінг; інформаційна грамотність; цифрова безпека; візуальна грамотність; уміння втілювати ідеї за допомогою медіа [8: 7].

Ураховуючи складність проблеми дослідження, **інфомедійну грамотність** потрактуємо як інтегроване особистісне утворення, що поєднує інформаційну грамотність і медіаграмотність; як результат медіаосвітніх практик, спрямованих на критичне сприйняття, аналіз, оцінювання інформації, на формування захисту від токсичного контенту, дезінформації, маніпуляцій та на комунікацію, самовираження особистості за допомогою медіа.

II. Стан формування ІМГ учнів у процесі навчання української мови в німецьких школах.

Вивчення аспектів проблеми емпіричним шляхом тривало протягом кількох місяців (листопад 2022 р. – лютий 2023 р.), опитування респондентів (76 учнів, 10 учителів, 40 батьків) проводилося на добровільних засадах. Щоб залучити їх до процедури дослідження, було використано соціальні медіа та академічні зв'язки. Особливістю методології під час анкетування учнів стали такі критерії вибірки: доступність, цільовідповідність респондентів, представництво учнів і учениць, здобувачі різного віку.

Загалом у дослідженні передбачено три виміри: 1) виявлення інфомедійної грамотності українських дітей, які навчаються в німецьких школах; 2) вивчення ставлення вчителів української мови в німецьких школах до проблеми формування інфомедійної грамотності учнів; 3) з'ясування власне особливостей формування інфомедійної грамотності учнів у процесі навчання української мови в німецьких школах.

Досліджено, що тенденція багатомовності в німецьких землях складає гарну основу для навчання в школах української мови. У німецьких

in schools. In German schools, students learn Ukrainian in several main ways: 1) maintaining formal education in integration classes in German schools; 2) learning Ukrainian in German-Ukrainian schools; 3) learning through non-formal education – attending Ukrainian language classes in Saturday and Sunday schools in the Ukrainian diaspora. The content of teaching Ukrainian as a mother tongue or inherited language in German schools is mainly based on the original curricula of German teachers, taking into account the school curricula approved by the Ministry of Education and Science of Ukraine.

Interviews with Ukrainian refugees show that many parents of Ukrainian students (even in families of Russian-speaking Ukrainians) want their children to study Ukrainian as a separate subject in a German school approximately 2-3 times a week (18 of 40 parents). They explain this by their intention to preserve their Ukrainian identity, to enter a Ukrainian higher education institution, their desire to live and study in Ukraine in the future, and their fear of being "lost" (not fully realised) in the German lands.

In this context, the parents mention the Ukrainian Saturday school "Sun in the Palms", which operates under the Ukrainian Society in Frankfurt am Main (Ukrainischer Verein Frankfurt am Main), where students study in Ukrainian and acquire knowledge of the Ukrainian language and literature, folklore, art, music of Ukraine, geography, history of Ukraine on the basis of programmes and materials for Ukrainian secondary schools (general secondary education institutions) [20]. During a conversation with the headmistress of this school, R. Rakhletska, it was found out that after graduating from Saturday school, a student receives a certificate of attendance at Ukrainian language lessons, which he or she brings to the class teacher at the main school (at the level of the state of Hesse), who enters information about attending Ukrainian language lessons at Saturday school as an elective or club in the German report card and, according to the certificate, gives a verbal grade in the Ukrainian language – very good, good, satisfactory, etc. A special experience of the Sun in the Palms

школах українську мову учні вивчають кількома основними шляхами: 1) підтримання формальної освіти в інтеграційних класах німецьких шкіл; 2) навчання української мови в німецько-українських школах; 3) навчання в межах неформальної освіти – відвідування уроків української мови в суботніх та недільних школах української діаспори. Зміст навчання української мови як рідної чи успадкованої в німецьких школах переважно базується на авторських навчальних програмах учителів Німеччини, з урахуванням шкільних програм, затверджених МОН України.

Бесіди з українськими біженцями свідчать, що багато батьків українських учнів (навіть у сім'ях російськомовних українців) хочуть, щоб їхні діти вивчали українську мову як окремий предмет у німецькій школі орієнтовно 2-3 рази на тиждень (18 із 40). Вони пояснюють це своїми намірами зберегти українську ідентичність, вступити в український заклад вищої освіти, бажанням у майбутньому жити й навчатися в Україні, своїми страхами "загубитися" (не реалізуватися повною мірою) на території німецьких земель.

Корисний освітній досвід напрацьовано в українській суботній школі "Сонце в долонях", що працює при Українському Товаристві у Франкфурті-на-Майні (Ukrainischer Verein Frankfurt am Main): учні навчаються українською мовою і здобувають знання з української мови і літератури, народознавства, мистецтва, музики України, географії, історії України на основі програм та матеріалів для української загальноосвітньої школи (закладу загальної середньої освіти) [20]. Під час бесіди з директоркою цієї школи Р. Рахлецькою з'ясовано, що після закінчення суботньої школи учень отримує довідку про відвідування уроків української мови; цю довідку він несе класному керівникові в основній школі (на рівні землі Гессен), який вписує в німецький табель інформацію про відвідування уроків української мови в суботній школі як занять за вибором або гуртка і відповідно до довідки ставить у таблиці вербальну оцінку з української мови – дуже добре, добре, задовільно тощо, однак не всі школи підтримують цю ініціативу. Особливий досвід школи "Сонце в долонях" становить складання

school is that students take a certification exam in Ukrainian as a foreign language at the Ivan Franko National University of Lviv using computer equipment and the Internet. This practice is a good motivator for learning Ukrainian.

Schools in the German Länder implement various models of teaching the Ukrainian language. It has been found that Ukrainian language teachers in German schools try to use a cultural model of teaching the Ukrainian language alongside the subject-centred model of teaching; alongside the traditional model of teaching, an interactive model using games, communicative teaching methods, etc. is implemented less often (compared to schools in Ukraine), and web-based, electronic, and ICT-based teaching models are introduced. It is worth noting that the teaching of the Ukrainian language to Ukrainian refugee children in German schools is mainly provided by Ukrainian refugee teachers (in integration classes of public schools and Saturday schools). According to our data, even one Ukrainian refugee teacher out of 10 interviewed teaches German in an integration class. In integration classes, teaching based on multilingual pedagogy challenges the monolingual thinking of such students and teachers. A promising pilot project to support multilingual practices in the professional training of future Ukrainian language teachers using media resources, for example, at Goethe University Frankfurt (Germany) and Ivan Franko University of Zhytomyr (Ukraine), could be a way to overcome this challenge during Ukraine's integration into the European Union.

The research shows that the idea of developing students' infomediate literacy in the process of teaching Ukrainian in German schools is not sufficiently implemented, depending, in particular, on school resources, as well as on school policies and teacher motivation (or lack thereof). As a Ukrainian language teacher in the integration class at a German school in Hesse noted during the interview, "*the issue of developing infomediate literacy among students is not at all relevant, for example, in the school where I work, it may be in the future, but now we teach on fingers and teacher's printouts*" (one such response was

учнями сертифікаційного іспиту з української мови як іноземної на базі Львівського національного університету ім. І. Франка з використанням комп'ютерної техніки та інтернету. Така практика є гарним мотиватором до вивчення української мови.

У школах земель Німеччини впроваджують різні моделі навчання української мови. З'ясовано, що вчителі української мови в німецьких школах намагаються використовувати поряд із предметноцентричною моделлю навчання української мови культурологічну модель навчання; паралельно із традиційною моделлю навчання інтерактивну модель із використанням гри, комунікативних методів навчання тощо, рідше (порівняно зі школами в Україні) упроваджуються моделі навчання з вебпідтримкою, з використанням електронних засобів, ІКТ. Варто зазначити, що навчання української мови українських дітей-біженців у німецьких школах переважно забезпечують українські вчителі-біженці (в інтеграційних класах державних шкіл та суботніх школах). За нашими даними, навіть одна українська вчителька-біженка з опитаних 10 викладає німецьку мову в інтеграційному класі. В інтеграційних класах навчання на засадах багатомовної педагогіки становить виклик одномовному мисленню таких учнів і вчителів. Як один із шляхів подолання цього виклику під час інтеграції України в Євросоюз міг би бути перспективний пілотний проєкт щодо підтримання багатомовних практик у професійній підготовці майбутніх учителів української мови з використанням медіаресурсів – наприклад, на базі одного з університетів Німеччини університету імені Гете (Німеччина) і Житомирського державного університету імені Івана Франка (Україна).

Дані дослідження свідчать, що ідея формування інфомедійної грамотності учнів у процесі навчання української мови в німецьких школах упроваджується недостатньо, це залежить, зокрема, від ресурсів шкіл, а також від політики школи та мотивації вчителів (чи її відсутності). Як зазначила під час спілкування вчителька української мови в інтеграційному класі німецької школи (земля Гессен), "*питання щодо формування інфомедійної грамотності в учнів зовсім не*

recorded). The level of professional awareness and motivation is illustrated by the following response from another teacher: *"In Ukrainian language lessons, the emphasis should be on learning the Ukrainian language, not on developing students' infomediate literacy. There should be separate lessons for this. Therefore, I would add the question of whether it is necessary to develop students' infomediate literacy in Ukrainian language lessons at all"* (one such response was recorded).

Based on the discourse analysis of 10 teachers' texts (posts, comments, videos) on Facebook, it was found that the problem of using ICT tools in German schools is very controversial, the situation is not unambiguous. In German schools, teachers use various activities in the classroom to develop students' creativity, students play, move, make, discuss, sing, etc. In general, the use of ICT tools is a position of a particular school regarding the technical support of the educational process. There are schools that actively use technology, and if a student does not have a gadget at home, they can give him or her a laptop for temporary use. Some schools have modern multimedia systems. It often depends on whether the school has funding for multimedia boards and other e-learning tools. For example, I. Gondyul, a Ukrainian a working refugee teacher in two German schools, keeps an open journal on her Facebook page about the peculiarities of education in Germany. In an interview on Radio M about educational peculiarities in Germany, she says that she works in primary school (grades 1-4, 16 students) and in grades 5-10 (24 students), teaches the course "Study of Ukrainian Language and Culture" in the federal state of Hesse according to a self-created programme, co-created by her students, and presents material ranging from general topics about language and culture to topics close to the Ukrainian school curriculum [15]. I. Hondiul notes that the German primary school where she works has no multimedia boards, they are not available throughout the school, and all children come to school without mobile phones (<http://surl.li/fdlre>).

At the same time, it should be emphasised that the guidelines for the

відповідають дійсності, наприклад, у школі, де я працюю, можливо, це буде так у майбутньому, але зараз навчаємо на пальцях і роздруківках учителя". Про рівень професійної свідомості й мотивації свідчить така відповідь іншої вчительки: *"На уроках української мови акцент має бути на вивченні української мови, а не на формуванні інфомедійної грамотності в учнів. Для цього мають бути окремі уроки. Тому я б додала питання, чи потрібно формувати інфомедійну грамотність в учнів на уроках української мови взагалі".*

На основі дискурс-аналізу текстів (дописів, коментарів, відео) 10 вчителів у мережі "Фейсбук" з'ясовано, що проблема використання засобів ІКТ у німецьких школах є дуже дискусійною, ситуація не однозначна. На уроках учителі в німецьких школах використовують різні активності учнів, розвивають їхню творчість, учні грають, рухаються, майструють, обговорюють, співають тощо. Загалом використання засобів ІКТ – це позиція конкретної школи щодо технічного забезпечення освітнього процесу. Є школи, у яких технікою активно користуються, якщо вдома в учня немає гаджета, можуть дати йому додому ноутбук для тимчасового користування. В окремих школах наявні сучасні мультимедійні системи. Часто це залежить від того, чи має школа фінансування для мультимедійних дошок та інших засобів електронного навчання. Зокрема, І. Гондюл – українська вчителька-біженка, яка працює у двох німецьких школах, на своїй сторінці в соцмережі "Фейсбук" веде відкритий журнал про особливості освіти в Німеччині. В інтерв'ю на Radio M про освітні особливості в Німеччині вона розповідає, що працює в початкових класах (1-4 класи, 16 учнів) і в 5-10 класах (24 учні), викладає курс "Вивчення української мови та культури" у федеральній землі Гессен за самостійно складеною програмою, співтворцями якої є її учні, подає матеріал від загальних тем про мову і культуру до тем, близьких до української шкільної програми [15]. І. Гондюл зазначає, що в кабінетах початкової школи Німеччини, де працює, відсутні мультимедійні дошки, їх немає по всій школі, усі діти до школи приходять без мобільних телефонів (<http://surl.li/fdlre>).

implementation of the voluntary course "Study of the Ukrainian Language and Culture" (usually 4 hours per week) for Ukrainian students in Hessian schools in Ukrainian by Ukrainian-speaking teachers (employed by the state government) contain certain recommendations that correlate with media education ideas, namely: to use textbooks digitised in Ukraine; to use the online platform "Das Deutsche Schulportal" ("The German School Portal") of the Robert Bosch Foundation; to use the Ukrainian language in the educational process. Robert Bosch Foundation; the Ukrainian platform for distance learning for students in grades 1-11, All-Ukrainian School Online (which contains Ukrainian educational materials offered by the Ministry of Education and Science of Ukraine); and the media portals MUNDO and SODIX, which are freely accessible to all federal states of Germany. The guidelines for the portal, which is funded by DigitalPakts Schule and provides all teachers, students, and teachers with free access to quality-checked and licence-compliant educational media from various sources, are fundamental. SODIX is the "backbone" of the infrastructure for educational media that can be used in all federal states. From a technical point of view, SODIX is an exchange platform for teaching media that is being developed on behalf of the 16 federal states by the Institute for Film and Photography for Science and Education (FWU), the media institute of the federal states. SODIX combines learning materials and educational narratives from various sources (including radio broadcasters, Open Educational Resources (OER), and companies offering educational media), verifies and publishes the described metadata, and makes them available to third systems such as the Länder's media libraries and the MUNDO portal via an open graphical interface for data exchange [12].

It is worth noting that, according to § 2 of the Hessian School Education Act (HSchG), schools must provide students with the opportunity to receive information, use it critically in order to form an independent opinion and be able to consider the views of others impartially, develop their perception, sensitivity, expressive abilities, creativity,

Водночас варто акцентувати, що у вказівках до впровадження добровільного навчального курсу "Вивчення української мови та культури" (зазвичай 4 години на тиждень) для українських учнів у гессенських школах українською мовою українськомовними вчителями (зарахованими на посаду земельним урядом) є окремі рекомендації, які корелюють із медіаосвітніми ідеями, а саме: залучати до навчального процесу оцифровані в Україні підручники; використовувати онлайн-платформу "Das Deutsche Schulportal" ("Німецький шкільний портал") фонду ім. Роберта Боша; українську платформу для дистанційного навчання учнів 1-11 класів "All-Ukrainian School Online" (на якій розміщено українські навчальні матеріали, які пропонує Міністерство освіти і науки України); медійні портали MUNDO та SODIX з вільним доступом до них для всіх федеральних земель Німеччини. Принциповими є вказівки щодо порталу, який фінансується за кошти "DigitalPakts Schule" й надає всім педагогічним фахівцям, ученицям та учням безкоштовний доступ до перевірених на якість та на дотримання ліцензійних вимог навчальних медійних засобів із різних джерел. Щодо SODIX, то це "кістяк" інфраструктури для навчальних медійних засобів, якими можуть користуватися в усіх федеральних землях. З технічного погляду SODIX є обмінною платформою для навчальних медійних засобів, які за замовленням 16 федеральних земель розробляються Інститутом кінозйомки та фотографії для науки та освіти (FWU), медійним інститутом федеральних земель. SODIX поєднує навчальні матеріали та освітні наративи із різних джерел (зокрема від радіокомпаній, з відкритих ресурсів Open Educational Resources (OER) та від компаній, що пропонують навчальні медійні засоби), перевіряє та публікує описані метадані та надає їх у розпорядження третім системам, як наприклад, земельним медіатекам та порталу MUNDO через відкритий графічний інтерфейс для обміну даними [1].

Варто зазначити, що, відповідно до § 2 Гессенського закону про шкільну освіту (HSchG), школи мають надати учням змогу отримувати інформацію, критично її використовувати, щоб сформувати незалежну думку та мати можливість

and initiative. Section 162 of this law refers to school media centres, which are supposed to provide audiovisual and digital media and learning tools or the right to use them, as well as to promote the development of media use in schools [22].

Based on conversations conducted during the study, we can identify three attitudes of parents towards children's education in German schools, in particular, towards teaching the Ukrainian language with an infomedia component:

1) the majority of parents whose children are currently forced to study abroad say that they were taught better in Ukraine;

2) some parents like the way German schools teach, noting that the secret of success is not in the interactive whiteboard; the main thing is communication in the classroom, learning new things, socialisation, etc;

3) some parents believe that communication and visualisation should be combined in teaching, which is now impossible without multimedia.

At the same time, most parents have a simplistic understanding of the concept of IMG: primarily as working with media, and to a lesser extent, they show an understanding of information literacy.

In accordance with the aim of the study, in order to identify the IMG of Ukrainian children studying in Germany and to determine the peculiarities of their infomediary literacy development, we conducted an online survey of pupils aged 8-17 (76 people) studying in selected German schools in the federal state of Hesse. It is worth noting that 100 students expressed a desire to take part in the survey, but 24 of them (students aged 10-12) were unable to fill out the questionnaire for various reasons, including "the topic of the questionnaire is complicated", "we did not study this", "I do not read Ukrainian well" (the answer of children of Ukrainian migrants who have lived in Germany for a long time, these children attend the Saturday school of the Ukrainian diaspora). The survey focused on several aspects:

- pupils' understanding of the concept of "infomediary literacy" (associations with IML, why a person needs IML, what skills they need to have to be infomediary literate);

неупереджено розглядати погляди інших, розвивати їх сприйняття, чутливість, виразні здібності, творчість, ініціативу. У § 162 цього Закону ідеться про шкільні медіацентри, які мають надавати аудіовізуальні й цифрові засоби масової інформації та засоби навчання або права на їх використання, а також сприяти розвитку використання медіа в школах [22].

За проведеними під час дослідження бесідами можна визначити три позиції батьків до навчання дітей у німецьких школах, зокрема до навчання української мови з інфомедійним компонентом:

1) частина батьків (22 із 40), чії діти зараз вимушено навчаються за кордоном, говорять, що в Україні навчали краще;

2) окремим батькам (3 із 40) подобається, як навчають у німецьких школах, вони зазначають, що секрет успіху – не в інтерактивній дошці; головне – спілкування на уроці, пізнання нового, соціалізація тощо;

3) більшість батьків (37 із 40) висловили думку, що потрібно поєднувати в навчанні спілкування і наочність, яка без мультимедіа зараз неможлива.

Водночас більшість батьків (30 із 40) спрощено розуміє поняття IMG: насамперед як роботу з медіа, меншою мірою виявляють розуміння інформативної грамотності.

Відповідно до мети дослідження для виявлення IMG українських дітей, які навчаються в Німеччині, та для визначення особливостей формування в них інфомедійної грамотності ми провели онлайн-анкетування учнів віком 8-17 років (76 осіб), які навчаються в окремих німецьких школах федеральної землі Гессен. Варто зазначити, що виявили бажання взяти участь в анкетуванні 100 учнів, однак 24 із них (учні віком 10-12 років) не змогли заповнити анкету з різних причин, а саме були такі пояснення: "складна тема анкети", "ми таке не вчили", "погано читаю українською мовою" (відповідь дітей українських мігрантів, які довго живуть у Німеччині, ці діти відвідують суботню школу української діаспори). Анкетування передбачало з'ясувати кілька аспектів:

- розуміння учнями поняття "інфомедійна грамотність" (асоціації з IMG, для чого потрібна людині IMG, якими вміннями потрібно володіти, щоб бути інфомедійно грамотним);

- students' ability to identify facts and judgements, comments in the text;

- the reality of German school subject teachers providing recommendations for working with informational texts;

- pupils' perceptions of whether and how a Ukrainian language teacher can help them to acquire intermediate literacy the fact that ICT tools are used in language education, in particular in the process of teaching Ukrainian;

- students' desires and needs for using digital tools and services in language lessons.

The questionnaire contains a number of questions. The first question – *"Write the words you associate with intermediate literacy"* – yielded a lot of data. Their analysis allowed us to identify the most frequent reactions to the stimulus *"intermediary literacy"*, including: social networks; information; Internet; critical thinking; fake; security; television. Thus, a kind of associative experiment revealed reaction words that reflect associative connections in the minds of 92% of survey participants regarding the stimulus concept. 8% of the respondents did not name the relevant associations.

The results of the answers to the question: *"Why does a modern person need information and media literacy?"*. 25 per cent of students chose the answer *"To read and write competently"*. The answer *"To do computer programming"* was chosen by 14.5% of respondents. The majority of respondents (73.7%) chose the answer *"To think critically and selectively consume information"*. 52.6% of respondents chose the answer *"To disseminate information responsibly"*. 55.3% of respondents chose the answer *"To communicate safely on social media"*. A part of respondents (28.9%) chose the answer *"Intermediate literacy is useful for earning money"*. One answer was added (1.3%) – *"In order not to fall for a fraudster"*. 2.6% of respondents did not answer this question (1 respondent wrote *"I don't know"*, 1 questionnaire did not answer this question).

To the third question, *"What skills do you need to have to be intermediate?"*, 23.7% of students chose the answer *"Ability to learn"*; 71.1% – *"Ability to distinguish facts from*

- спроможність учнів визначити в тексті факти і судження, коментарі;

- реальність надання вчителями-предметниками німецької школи рекомендацій щодо роботи з інформаційними текстами;

- візія учнів щодо того, чи може вчитель української мови допомогти їм в оволодінні інфомедійною грамотністю і як факт використання засобів ІКТ у межах мовної освіти, зокрема в процесі навчання української мови;

- бажання і потреби учнів щодо використання цифрових засобів, сервісів на мовних уроках.

Анкета містила низку запитань. На перше запитання – *"Напишіть слова, з якими у Вас асоціюється інфомедійна грамотність"* – отримано масив даних. Їх аналіз дав змогу виявити найчастіші реакції на стимул *"інфомедійна грамотність"*, з-поміж яких: соцмережі; інформація; інтернет; критичне мислення; фейк; безпека; телебачення. У такий спосіб своєрідний асоціативний експеримент виявив слова-реакції, що відображають асоціативні зв'язки у свідомості 92% учасників анкетування щодо поняття-стимулу. 8% учнів-респондентів не назвали відповідні асоціації.

Окремий інтерес викликають результати відповідей на запитання: *"Для чого потрібна інфомедійна грамотність сучасній людині?"*. 25% учнів вибрали відповідь *"Щоб грамотно читати і писати"*. Варіант відповіді *"Щоб займатися програмуванням на комп'ютері"* – 14,5% опитаних. Найбільше респондентів (73,7%) вибрали відповідь *"Щоб критично мислити й вибірково споживати інформацію"*. 52,6% учасників анкетування вибрали відповідь *"Щоб відповідально поширювати інформацію"*. 55,3% респондентів вибрали відповідь *"Щоб безпечно спілкуватися в соціальних мережах"*. Частина респондентів (28,9%) вибрали відповідь *"Інфомедійна грамотність корисна для заробляння грошей"*. Одна відповідь була дописана (1,3%) – *"Для того, щоб не натрапити на шахрая"*. 2,6% респондентів не дали відповіді на це запитання (1 респондент написав *"Я не знаю"*, 1 анкета без відповіді на це запитання).

На третє запитання *"Якими вміннями потрібно володіти, щоб бути інфомедійно грамотним?"* 23,7% учнів вибрали відповідь *"Уміння навчатися"*; 71,1% –

judgements"; 65.8% – "Ability to think critically". Most students (78.9%) chose the answer "Ability to separate facts from fakes". Some respondents (38.2%) chose "The ability to work with computers to disseminate information". 2.6% of respondents did not answer this question (1 of them wrote "I don't know").

To the fourth question, "Can a Ukrainian language teacher help you master infomediate literacy and how?" the majority of respondents (59.2%) chose the answer "Hard to say", 14.5% chose the answer "No, he/she cannot". Only 2.6% chose the answer "Yes"; other answers were given by 1.3% of pupils (among the answers were: "Yes, the teacher can explain or show an example of what it is"; "Yes, if the teacher tells you how to analyse information properly"; "Yes, of course, information and media literacy can be easily integrated with the language course; it is language learning using media"; "Yes, if he or she is good at it"; "Yes, but not in my case"; "Yes, he or she can explain how headlines and texts grab our attention").

According to the question "Do you have Ukrainian language lessons at a German school and what means of information and communication technologies do you, your teacher, and classmates use in such lessons?" 21% of respondents have Ukrainian language lessons in German schools. 5.3% chose the answer "Yes, there are Ukrainian language lessons, sometimes we use an electronic whiteboard"; 1.3% – "Yes, there are Ukrainian language lessons, we use electronic exercises"; 1.3% – "Yes, there are Ukrainian language lessons, we use mobile applications". Among the students' self-reported answers were the following: "There are Ukrainian lessons, but we don't use anything" (1.3%); "We watch videos about Ukraine" (1.3%); "Yes, there are Ukrainian lessons, but we just read and sometimes write" (1.3%); "I don't know" (1.3%).

The answers to the question "Do you use information and communication technologies in your English or German lessons at a German school?" were as follows: 42.1% – "No, we don't"; 28.9% – "Yes, we use an electronic whiteboard and presentations at every lesson"; 10.5% – "Yes, we use only an electronic whiteboard at every lesson";

"Уміння відрізняти факти від суджень"; 65,8% – "Уміння критично мислити". Найбільше учнів (78,9%) вибрали відповідь "Уміння відокремлювати факти від фейків". Частина респондентів (38,2%) вибрали – "Уміння працювати з комп'ютером, щоб поширювати інформацію". 2,6% респондентів не дали відповіді на це запитання (1 з-поміж них написав "Я не знаю").

На четверте запитання "Чи може вчитель української мови допомогти Вам в оволодінні інфомедійною грамотністю і як?" більшість респондентів (59,2%) вибрали відповідь "Важко відповісти", 14,5% – "Ні, не може". Лише 2,6% вибрали відповідь "Так"; інші варіанти відповідей учнів по 1,3% (з-поміж відповідей були такі: "Так, учитель може пояснити або показати на прикладі, що це таке"; "Може, якщо вчитель розповідає, як можна правильно аналізувати інформацію"; "Так, звісно, інфомедійна грамотність легко інтегрується з мовним курсом; це навчання мови з використанням медіазасобів"; "Так, якщо він або вона володіє цим"; "Може, але не в моєму випадку"; "Так, може пояснити, як заголовки і тексти чіпляють нашу увагу").

Відповідно до запитання "Чи є у Вас уроки української мови в німецькій школі і які засоби інформаційно-комунікаційних технологій Ви з учителем, однокласниками використовуєте на таких уроках?" 21% опитаних мають уроки української мови в німецьких школах. 5,3% вибрали відповідь "Так, уроки української мови є, використовуємо інколи електронну дошку"; 1,3% – "Так, уроки української мови є, використовуємо електронні вправи"; 1,3% – "Так, уроки української мови є, використовуємо мобільні додатки". З-поміж самостійних відповідей учнів були такі: "Уроки української мови є, але нічого не використовуємо" (1,3%); "Дивимось відео про Україну" (1,3%); "Так, уроки української мови є, але просто читаємо й іноді пишемо" (1,3%); "Я не знаю" (1,3%).

На запитання "Чи використовуєте Ви засоби інформаційно-комунікаційних технологій на уроках вивчення англійської, німецької мов у німецькій школі?" відповіді учнів розділилися так: 42,1% – "Ні, не використовуємо"; 28,9% – "Так, на кожному уроці використовуємо електронну дошку, презентації"; 10,5% – "Так, на кожному уроці використовуємо

11.8% – "I find it difficult to answer". Some of the individual responses were as follows: "Sometimes we use an electronic whiteboard"; "Yes, we can use an electronic whiteboard and social media in every lesson"; "Sometimes we use them"; "We use presentations, but not in every lesson".

As for the question "What digital tools and services would you like to use in language lessons?", students chose different answers: most of all (57.9%) – virtual whiteboards, followed by webquests (52.6%); 43.4% – multimedia presentations; 42.1% – electronic (computer) games; 35.5% – short video lessons; 30.3% – comics.

The questionnaire envisages the use of information literacy skills as a component of IMG (based on the text "Indian cough syrups may have killed 66 children in Africa – WHO", <https://life.pravda.com.ua/health/2022/10/9/250755/>) in the following wording: "Read the text below. Where are the facts and judgements, comments from the text? Choose and mark the correct answers". The following contradictory answers demonstrate the uneven level of pupils' information literacy skills: 25 pupils considered the passage "Indian cough syrups may have caused 66 deaths in Africa – WHO" as a fact, 53 – as judgements and comments (2 of them chose both judgements and comments). The news item "The World Health Organisation has linked 66 deaths of children in The Gambia to the use of Indian-made cough syrup" was marked as fact by 59 students, and as judgement or comment by 18 students. The fragment "The agency warned..." – 52 pupils interpreted as fact, 25 – as judgement and comment. The passage "...dangerous drugs could be spread outside the West African country..." was interpreted by 55 pupils as a judgement, 23 – as a fact. The fragment "...they (dangerous drugs) could cause acute kidney damage in children..." was interpreted by 62 pupils as a judgement, 15 – as a fact. At the same time, the answers show inconsistency in the definition of facts and judgements within the questionnaire:

1) some facts are called judgements and judgements are called facts, for example: "They (dangerous medicines) were manufactured by Maiden Pharmaceuticals in India" is defined as a judgement, and "they

лише електронну дошку"; 11,8% – "Важко відповісти". З-поміж поодиноких відповідей учнів були такі: "Інколи використовуємо електронну дошку"; "Так,"

Щодо запитання "Які цифрові засоби, сервіси Ви хотіли б використовувати на мовних уроках?", то учні вибрали різні відповіді: найбільше (57,9%) – віртуальні дошки; за тим 52,6% – вебквести; 43,4% – мультимедійні презентації; 42,1% – електронні (комп'ютерні) ігри; 35,5% – короткі відеоуроки; 30,3% – комікси.

В анкеті передбачено застосування учнем навичок інформаційної грамотності як складника IMG (на базі тексту "Індійські сиропи від кашлю могли стати причиною смерті 66 дітей у Африці – ВООЗ", <https://life.pravda.com.ua/health/2022/10/9/250755/>) у такому формулюванні: "Прочитайте поданий нижче текст. Де факти і судження, коментарі з поданого тексту? Виберіть і позначте правильні відповіді". Про нерівномірну підготовку учнів з інформаційної грамотності свідчать такі суперечливі відповіді: фрагмент "Індійські сиропи від кашлю могли стати причиною смерті 66 дітей у Африці – ВООЗ" 25 учнів розглянули як факт, 53 – як судження, коментарі (з них 2 вибрали і судження, і коментарі). Фрагмент "Всесвітня організація охорони здоров'я пов'язала 66 смертей дітей у Гамбії з уживанням сиропу від кашлю індійського виробництва" 59 учнів позначили як факт, 18 – судження, коментарі. Фрагмент "У відомстві попередили..." 52 учні трактують як факт, 25 – як судження, коментарі. Фрагмент "...небезпечні ліки могли поширюватися за межі західноафриканської країни..." 55 учнів трактують як судження, 23 – як факт. Фрагмент "...вони (небезпечні ліки) могли викликати у дітей гострі ураження нирок ..." 62 учні трактують як судження, 15 – як факт. Водночас відповіді свідчать про непослідовність окремих учнів щодо визначення фактів і суджень у межах анкети:

1) окремі факти названо судженнями, а судження – фактами, наприклад: "Вони (небезпечні ліки) були виготовлені компанією Maiden Pharmaceuticals в Індії" визначено як судження, а "вони (небезпечні ліки) могли викликати в дітей гострі ураження нирок" – як факт;

2) різні судження визначено то як судження, то як факт (у відповідях 28

(*dangerous medicines*) could cause acute kidney damage in children" is defined as a fact;

2) various statements were identified as both judgements and facts (in the answers of 28 respondents), for example, the fragment "*dangerous drugs could spread beyond the West African country*" was identified as a judgement, and the fragment "*dangerous drugs ... could lead to global contamination*" was defined as a fact; in some questionnaires, it was the other way round ("*dangerous drugs could spread beyond the West African country*" was defined as a fact, and "*dangerous drugs ... could lead to global contamination*" was defined as a judgement);

3) the same statement is called both a fact and a judgement, for example: "*they (dangerous drugs) could cause acute kidney damage in children*", etc.

The problem is also evidenced by the fact that some students (4) marked all the fragments of the text as facts or marked all the fragments of the text as judgements.

The students answered the question "*Do you get advice on how to work with informational texts in German school and in which subjects do you get advice?*" "Yes" – 15.8%; "Yes, in Ukrainian lessons" – 5.3%; "Yes, in German lessons" – 36.8%; "Yes, in English lessons" – 7.9%; 46.5% of respondents said they were not given relevant recommendations.

The study found that many of the respondents do not have stable IMG skills and feel the need to diversify the use of digital tools and services in language lessons. The results of the survey indicate that students are interested in using ICT tools in teaching, in particular the Ukrainian language, which is a good basis for developing and applying lessons with an infomedium component and for developing students' ILL in the process of Ukrainian-language education in German schools. At the same time, the survey data give grounds for generalising about the need to find ways to organise Ukrainian language teaching in German schools on the basis of media pedagogy, which will facilitate the acquisition of skills necessary for future life.

Interviews with teachers and students show that the use of electronic resources in

респондентів), наприклад, фрагмент "небезпечні ліки могли поширюватися за межі західноафриканської країни" визначено як судження, а фрагмент "небезпечні ліки ... можуть призвести до глобального зараження" – як факт; в окремих анкетах навпаки ("небезпечні ліки могли поширюватися за межі західноафриканської країни" визначено як факт, а фрагмент "небезпечні ліки ... можуть призвести до глобального зараження" – як судження);

3) те саме судження названо і фактом, і судженням, наприклад: "вони (небезпечні ліки) могли викликати в дітей гострі ураження нирок" тощо.

Про наявність проблеми також свідчить той факт, що деякі учні (4) всі фрагменти із запропонованого тексту позначили як факти або всі фрагменти із запропонованого тексту позначили як судження.

На запитання "*Чи надають Вам на уроках у німецькій школі рекомендації щодо роботи з інформаційними текстами і вчителі яких предметів це роблять?*" учні відповіли: "Так" – 15,8%; "Так, на уроках української мови" – 5,3%; "Так, на уроках німецької мови" – 36,8%; "Так, на уроках англійської мови" – 7,9%; 46,5% респондентів зазначили, що їм не надають відповідних рекомендацій.

У результаті дослідження з'ясовано, що багато учнів-респондентів не мають стійких навичок ІМГ, відчувають потребу щодо диверсифікованого використання цифрових засобів, сервісів на мовних уроках. Результати анкетування свідчать про інтерес учнів до використання засобів ІКТ в навчанні, зокрема української мови, що є гарною основою для розроблення й застосування уроків з інфомедійним компонентом і для формування ІМГ учнів у процесі українськомовної освіти в німецьких школах. Водночас дані анкетування дають підстави для узагальнення про необхідність пошуку шляхів організації навчання української мови в німецьких школах на засадах медіапедагогіки, що полегшить набуття учнями навичок, необхідних для життя в майбутньому.

Бесіди з учителями й учнями свідчать, що використання електронних ресурсів у німецьких школах не є постійною, повсякденною практикою; для багатьох державних шкіл Німеччини характерна нестача гаджетів. Водночас наявність комп'ютерів, е-дошок ситуацію з

German schools is not a regular, everyday practice; many public schools in Germany lack gadgets. At the same time, the availability of computers and e-boards does not improve the situation with the formation of IMG in those schools where they are not mainly used for learning. It is a positive experience that the use of digital resources in schools is regulated by legislative provisions. It is important for participants in the educational process to comply with the requirements of criminal law, legislation on youth protection, copyright and data protection, etc.

During the interviews (question "What software do you primarily use for school?"), it was found that in German schools, Microsoft 365 Office is primarily officially used to support learning, although this use is not mandatory. As a rule, schools have a document that regulates the process of using the relevant software and services. For example, a school in Heusenstamm uses the following document: "Terms of use for Microsoft Office 365 Adolf-Reichwein-Schule Heusenstamm" ("Nutzungsordnung für Microsoft Office 365 Adolf-Reichwein-Schule Heusenstamm", https://www.ars-heusenstamm.de/images/Dokumente/Elterninfo/Nutzungsordnung_O365_Adolf-Reichwein-Schule.pdf). Teachers in the German school have a licensed version of Microsoft Office 365 and can use a number of relevant applications for free: Microsoft Word, PowerPoint, Excel and OneNote. Students are given the opportunity to create an account with their first and last name in print and are given a printout and a link to the school website to learn more about these programmes. In German schools, students can only work with licensed software and often only on a school computer. Students in Germany are not allowed to bring their own devices to school but can use them for schoolwork.

In general, according to the survey results, not all teachers Ukrainian language pay attention to the development of students' infomediate literacy in language education. Some teachers admitted to insufficient knowledge of IML. Younger teachers are more mobile in the use of infomediate activities. Another problem is that some teachers do not feel the need for

формування ІМГ не покращує в тих школах, де вони переважно не використовуються для навчання. Позитивним досвідом є те, що в школах застосування цифрових ресурсів регулюється законодавчими положеннями. Для учасників освітнього процесу важливо дотримуватися вимог кримінального законодавства, законодавства про захист молоді, законодавства про авторське право та захист даних тощо.

Під час бесід (запитання "Яке програмне забезпечення ви насамперед використовуєте для навчання в школі?") з'ясовано, що в німецьких школах для підтримання навчання насамперед офіційно використовують Microsoft 365 Office, хоча це використання не є обов'язковим. Як правило, у школах є документ, який регулює процес використання відповідного програмного забезпечення і послуг. Наприклад, школа у Хойзенштамі послуговується таким документом: "Умови використання Майкрософт офіс 365 Школа Адольфа Райхвайна Хойзенштамм" ("Nutzungsordnung für Microsoft Office 365 Adolf-Reichwein-Schule Heusenstamm", https://www.ars-heusenstamm.de/images/Dokumente/Elterninfo/Nutzungsordnung_O365_Adolf-Reichwein-Schule.pdf). Учителі в німецькій школі мають ліцензійну версію Майкрософт офіс 365 і можуть безкоштовно використовувати для навчання низку відповідних програм: Microsoft Word, PowerPoint, Excel і OneNote. Учням дають змогу зробити обліковий запис на ім'я і прізвище друкованими літерами, також дають роздруківку і покликання на шкільний сайт для ознайомлення з цими програмами. У німецьких школах суб'єкти освітнього процесу можуть працювати лише з ліцензійними програмами і часто тільки на шкільному комп'ютері. Учням у Німеччині заборонено приносити в школу власний пристрій, натомість його можна було б використати для навчання в школі.

Загалом, за результатами проведеного опитування, не всі вчителі української мови в німецьких школах приділяють увагу формуванню інфомедійної грамотності учнів у практиці мовної освіти. Окремі вчителі зізналися про недостатні знання з ІМГ. Молодші вчителі виявляють більшу мобільність у застосуванні

in-service training in the area of infomediate literacy and its development in students.

The study also revealed the problem of "individual transitions" (according to A. Walter) in the context of the transition to modern teaching of a subject with an infomediary component and the transition from a Ukrainian school to a German school. For example, one mother, while talking about the questionnaire for students, said: "We looked at the questionnaire... But it is difficult for our children. I first have to explain these words to my children myself, and I have to sit and look for the exact wording on the Internet to decipher it for them. So, I'm sorry, unfortunately, we won't be able to fill out the questionnaire, I'm sorry, because the results will be false". This response from the mother shows how the issues of the modern education process are experienced individually by the mother (and by implication, by her children), in fact, the mother describes how she perceives the educational questions of the questionnaire.

Thus, the study of the issue shows that the practices of forming IMG in German schools, in particular in Ukrainian language classes in Germany, are not widespread (as are Ukrainian language classes themselves), but rather are educational initiatives and the experience of individual teachers and schools. The results of the study form the basis for the development of relevant recommendations.

3. Recommendations.

The analysis of the research data shows that the conditions for bringing educational services in line with social demands are: technologisation of the educational process, integration of ILL into Ukrainian-language education, infomedial training of students of pedagogical specialities, professional development of teachers, in particular on issues of infomedial literacy and its formation in students, which will help them to withstand the challenges of the future.

The problem of developing students' IML in the process of teaching the Ukrainian language in German schools can be solved by combining the following activities:

1) to develop curricula on Ukrainian language education based on media pedagogy on the basis of German

інфомедійних активностей. Проблема також у тому, що частина вчителів не відчувають потреби в підвищенні кваліфікації з питань інфомедійної грамотності та формування її в учнів.

Дослідження також виявило проблему "індивідуальних переходів" (за А. Вальтером) у межах переходу до сучасного навчання предмета з інфомедійним компонентом та переходу з української школи в німецьку. Наприклад, одна мама під час спілкування щодо анкети для учнів зазначила: "Ми подивилися анкету... Але для наших дітей це заскладно. Я дітям спочатку мушу сама пояснити ці слова, для цього мушу сама сидіти, шукати точне формулювання в інтернеті, щоб їм розшифрувати. Отож, вибачте, ми не зможемо, на жаль, заповнити анкету, вибачте, бо результати будуть неправдивими просто". Ця відповідь мами свідчить про те, як питання процесу сучасної освіти переживаються індивідуально мамою (і в підтексті – її дітьми), по суті, мама описує, як вона сприймає освітні питання анкети.

Отже, вивчення питання переконує, що практики з формування IMG у німецьких школах, зокрема на уроках української мови в Німеччині, не є масовими (як, власне, і самі уроки української мови), переважно це освітні ініціативи й досвід окремих учителів та шкіл. Результати дослідження становлять підґрунтя для розроблення відповідних рекомендацій.

III. Рекомендації.

Аналіз даних дослідження переконує, що умовами увідповіднення освітніх послуг суспільним запитам є: технологізація освітнього процесу, інтегрування IMG у шкільну українськомовну освіту, інфомедійна підготовка студентів педагогічних спеціальностей, професійний розвиток учителів, зокрема з питань інфомедійної грамотності й формування її в учнів, що допоможе їм вистояти перед викликами майбутнього.

Розв'язати проблему формування IMG учнів у процесі навчання української мови в німецьких школах можна на основі поєднання таких напрямів діяльності:

1) розробити на базі німецьких курсів підвищення професійної кваліфікації навчальні програми з питань українськомовної освіти на засадах медіапедагогіки й забезпечити

professional development courses and ensure that teachers who teach Ukrainian in German schools attend these courses;

2) to engage Ukrainian language teachers in exchanging experience on updating the content, forms, methods, and means of teaching the subject – during roundtables, presentations of author's methods, scientific and practical seminars, conferences, methodological trainings, festivals, etc. at various levels (school, regional, interregional, and international);

3) create a resource centre for information, scientific and methodological support for the use of ICTs in teaching Ukrainian to children of Ukrainian refugees and migrants in German schools, particularly in Hesse, on the basis of the University of Frankfurt;

4) the desire of students (and their parents) to expand the practice of teaching Ukrainian in German schools, to update visuals and teaching materials accordingly, regularly and at the same time using the capabilities of electronic means and digital technologies to develop skills of critical perception and understanding of information, effective visualisation of thematic material, self-presentation, communication, interactivity, creativity, cooperation, etc.

To support the process of teaching the Ukrainian language with an infomedia component, it is important to consider the relevant potential of the Microsoft Office 365 licensed software package, which allows for offline lessons, online classes, collaboration with documents (creating text, presentations, filling in a matrix), interactive speech interaction through chat, remote learning through the Microsoft One Drive cloud service, testing using Microsoft Form, screen sharing, etc. It is also appropriate to use (if you have a GMail account) Google applications that are similar in functionality to Microsoft Office 365 applications. The use of appropriate applications and services in the process of language education has the potential to help students develop IMG as a set of skills they need for the future. Examples of useful applications for modernising the language education process include: Genially (for creating interesting interactive presentations,

відвідування занять учителями, які навчають української мови в німецьких школах;

2) залучати вчителів української мови до обмінювання досвідом щодо оновлення змісту, форм, методів, засобів навчання предмета – під час круглих столів, презентацій авторських методик, науково-практичних семінарів, конференцій, методичних тренінгів, фестивалів тощо на різних рівнях (шкільному, регіональному, міжрегіональному, міждержавному);

3) створити на базі Франкфуртського університету ресурсний центр інформаційної та науково-методичної підтримки використання ІКТ у процесі навчання української мови дітей українських біженців і мігрантів у німецьких школах, зокрема землі Гессен;

4) на бажання учнів (та їхніх батьків) поширити практику навчання української мови в німецьких школах, відповідно осучаснити наочність та навчально-методичні матеріали, регулярно й водночас релевантно використовуючи можливості електронних засобів і цифрових технологій для розвитку навичок критичного сприйняття й розуміння інформації, ефективної візуалізації тематичного матеріалу, самопрезентації, комунікації, інтерактивності, креативності, співпраці тощо.

Для підтримання процесу навчання української мови з інфомедійним компонентом важливо врахувати відповідний потенціал пакету ліцензованих програм Microsoft Office 365, він дає змогу осучаснити офлайн-уроки, реалізувати онлайн-заняття, спільну роботу з документами (створювати текст, презентацію, заповнювати матрицю), інтерактивну мовленнєву взаємодію за допомогою чату, віддалене навчання завдяки хмарному сервісу Microsoft One Drive, тестування за допомогою Microsoft Form, уможливає демонструвати екран тощо. Також доречно використовувати (за умови наявності облікового запису GMail) застосунки Google, схожі за функціоналом до програм Microsoft Office 365. Використання відповідних програм і сервісів у процесі мовної освіти потенційно сприяє формуванню в учнів IMG як сукупності навичок, необхідних їм для майбутнього. Прикладами корисних застосунків для осучаснення процесу мовної освіти є: Genially (уможливає

posters, maps); Jigsaw Planet (for creating jigsaw puzzles); Canva (for creating vivid presentations, interesting videos, infographics, comics); Padlet and Linoit (for creating an interactive whiteboard with bright stickers, images, integrated videos, etc.); Wizer.me (for creating worksheets); Wordwall and Learningapps (for creating interactive exercises); WriteReader (for creating e-books); Voyant (for text analysis); neural network programs with artificial intelligence Rytr.me and ChatGPT (for generating texts), AI Art Generator NightCafe (for creating images), etc. The educational and developmental effect of using electronic resources in school language education practice can be significantly enhanced by combining learning and project activities with the implementation of projects of social significance, for example: holding online flash mobs of students to promote the Ukrainian language, literature, culture; participation in online competitions of student posters, posters on relevant topics; students' creation (and dissemination on social networks) of videos about Ukrainian writers, virtual museums artists using QR codes, students creating Wikipedia pages about Ukrainian traditions, customs, etc.

Conclusions and research perspectives. In the study, we understand IMG as an integrated personal formation that combines information literacy and media literacy and is the result of media education practices aimed at critical perception, analysis, evaluation of information, formation of protection against toxic content, disinformation, manipulation, communication, and personal expression through the media.

The analysis of the state of development of infomediary literacy of Ukrainian children in the process of teaching Ukrainian in German schools shows the importance and necessity of educational work on the development of IML in the 21st century, the relevance of this work in teaching Ukrainian to Ukrainian children in German schools, and also shows the need to prepare teachers for the relevant work to improve and modernise Ukrainian-language education services with an infomediary component. The results of the student survey and

створення цікавих інтерактивних презентацій, плакатів, карт); Jigsaw Planet (для створення пазлів); Canva (для створення яскравих презентацій, цікавих відео, інфографіки, коміксів); Padlet і Linoit (для створення інтерактивної дошки з яскравими стікерами, зображеннями, інтегрованими відео та ін.); Wizer.me (для створення робочих листів); Wordwall і Learningapps (для створення інтерактивних вправ); WriteReader (для створення електронних книг); Voyant (для аналізу текстів); нейромережні програми зі штучним інтелектом Rytr.me і ChatGPT (для генерування текстів), AI Art Generator NightCafe (для створення зображень) та ін. Освітньо-розвивальний ефект використання електронних ресурсів у шкільній практиці мовної освіти можна суттєво посилити шляхом поєднання навчальної і проєктної діяльності з виходом на виконання проєктів соціального значення, наприклад: проведення онлайн-флешмобів учнів з популяризації української мови, літератури, культури; участь в онлайн-конкурсах учнівських плакатів, постерів із відповідної тематики; створення учнями (і поширення в соціальних мережах) відеороликів про українських письменників, віртуальних музеїв художників із застосуванням QR-кодів, створення учнями сторінок у Вікіпедії про українські традиції, звичаї тощо.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. У дослідженні під IMG розуміємо інтегроване особистісне утворення, що поєднує інформаційну грамотність і медіаграмотність та є результатом медіаосвітніх практик, спрямованих на критичне сприйняття, аналіз, оцінювання інформації, на формування захисту від токсичного контенту, дезінформації, маніпуляцій, на комунікацію, самовираження особистості за допомогою медіа.

Аналіз стану формування інфомедійної грамотності дітей українців у процесі навчання української мови в німецькій школі свідчить про важливість і необхідність освітньої роботи з формування IMG у 21 столітті, про актуальність цієї роботи під час навчання української мови дітей українців у німецьких школах, а також показує потребу підготовки вчителів до

individual interviews with teachers show that they pay little attention to the use of EER for teaching the Ukrainian language, and if they do, it is primarily electronic whiteboards and presentations. The surveyed teachers have a limited understanding of the importance of forming students' IMG in the process of teaching Ukrainian. Teaching the Ukrainian language on the basis of media pedagogy has become a challenge for teachers in the pedagogical practice of German schools. The results of the study also show that pupils' infomediate literacy as a personal integrated characteristic can change. In order to improve it, a set of actions is needed at the level of educational policy, state educational institutions, beliefs and practices of Ukrainian language teachers and students.

These recommendations are aimed at helping to improve the process of teaching the Ukrainian language, to harmonise Ukrainian and German educational strategies and tactics for effective teaching of the Ukrainian language with an infomedium component in German schools. The educational and developmental effect of using electronic resources in the school practice of Ukrainian-language education can be significantly enhanced by combining learning and project activities with the implementation of student projects of social significance.

Promising are studies of the transitions (Übergänge) of Ukrainian refugee children from Ukrainian schools to German schools, the theory and practice of creating educational and methodological support for Ukrainian language lessons in Germany, relevant game-based electronic educational resources, and video materials for students based on media pedagogy.

відповідної роботи для покращення й осучаснення послуг українськомовної освіти з інфомедійним компонентом. Результати анкетування учнів та індивідуальних бесід з учителями свідчать, що вони приділяють мало уваги використанню електронних освітніх ресурсів для навчання української мови, якщо використовують, то це насамперед електронні дошки, презентації. Виявлено обмежене розуміння опитаними вчителями важливості формування IMG учнів у процесі навчання української мови. Навчання української мови на засадах медіапедагогіки стало викликом для вчителів у педагогічній практиці німецьких шкіл. Результати дослідження також дають підстави для припущення, що інфомедійна грамотність учнів як особистісна інтегрована характеристика може змінюватися. Для того щоб її покращити, необхідний комплекс дій на рівні освітньої політики, державних освітніх інституцій, переконань і практики вчителів української мови та учнів.

Наведені рекомендації спрямовані на те, щоб допомогти вдосконалити процес навчання української мови, узгодити українські та німецькі освітні стратегії й тактики щодо ефективного навчання української мови з інфомедійним компонентом у школах Німеччини. Освітньо-розвивальний результат використання електронних ресурсів у шкільній практиці українськомовної освіти можна суттєво посилити шляхом поєднання навчальної й проєктної діяльності з виходом на виконання учнівських проєктів соціального значення.

Перспективними є дослідження переходів українських дітей-біженців від української школи до німецької школи, теорії і практики створення на засадах медіапедагогіки навчально-методичного забезпечення для уроків української мови в Німеччині, відповідних ігрових електронних освітніх ресурсів, відеоматеріалів для учнів.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. *Vyvchennia ukraïnskoi movy ta kultury dlia ukraïnskykh ditei ta pidlitkiv, yaki potrebuiut zakhystu: idei ta vkazivky dlia shkil; versïia: stanom na 27 travnia 2022 r. [Learning Ukrainian language and culture for Ukrainian children and adolescents in need of protection: ideas and guidelines for schools; version: as of May 27, 2022].* Retrieved from: <https://www.landkreis-limburg->

weilburg.de/fileadmin/landkreis/downloads/soziales/migration/ukraine/2022-05-27_Sprach-undKulturvermittlung_ukrainisch_uebersetzung.pdf [in Ukraine].

2. Grizzle, Alton, Wilson, Carolyn, Tuazon, Ramon and others. (2021). *Media and information literate citizens: think critically, click wisely! Media and information literacy curriculum for educators and learners*. Paris: UNESCO Publishing, 403. Retrieved from: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377068> [in English].

3. Guttenberg, Stephanie, *we can do better! Education, formation and life in digital reality*. (2022). Kulmbach: Plassen Verlag, 192 [in Germany].

4. Horoshkina, O.M., Greb, M.M., Horoshkin, I.O., & Karaman, S.O. (2020). Funktsii QR-kodiv u strukturi pidruchnyka ukrainskoi movy [Functions of QR codes in the structure of the Ukrainian language textbook]. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia – Information technologies and teaching aids*, № 4 (78), 31-46. Retrieved from: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/32110/1/O_Goroshkina_M_Greb_I_Goroshkin_S_Karaman_ITZN_4_20_IFpdf.pdf [in Ukraine].

5. German-Ukrainian Encounter School starts in Berlin (October 19, 2022). *Berliner Abendblatt*. Retrieved from: <https://berliner-abendblatt.de/2022/10/19/deutsch-ukrainische-begegnungsschule-startet-in-berlin/> [in Germany].

6. German-Ukrainian Encounter School starts (19 October, 2022). *Süddeutsche Zeitung*. Retrieved from: <https://www.sueddeutsche.de/bildung/schulen-berlin-deutsch-ukrainische-begegnungsschule-startet-dpa.urn-newsml-dpa-com-20090101-221019-99-183214> [in Germany].

7. *Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30veresnia 2020 r. No 898 [State standard of basic secondary education: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated September 30, 2020. No 898]*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#n16> [in Ukraine].

8. Drushlyak, M.G., Semenog, O.M., Grona, N.V., Ponomarenko, N.P., & Semenikhina, O.V. (2022). Typolohiia internet-resursiv dlia rozvytku infomedia-hramotnosti molodi [Typology of Internet resources for the development of information media literacy of youth]. *Informatsiini tekhnolohii ta zasoby navchannia – Information technologies and teaching aids*, 88 (2), 1-22. Retrieved from: <https://doi.org/10.33407/itlt.v88i2.4786> [in Ukraine].

9. *Kontseptsiiia vprovadzhennia mediaosvity v Ukraini (nova redaktsiia) [Concept of implementation of media education in Ukraine (new edition)]*. Retrieved from: <https://ms.detector.media/mediaosvita/post/16501/2016-04-27-kontseptsiya-vprovadzhennya-mediaosvity-v-ukraini-nova-redaktsiya/> [in Ukraine].

10. Korytska, G., & Bogdzievich, S. (2021). Mozhlyvosti intehtratsii elementiv mediadydaktyky u shkilnu movno-literaturnu osvitu [Possibilities of integrating elements of media didactics into school language and literature education]. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal – Ukrainian Pedagogical Journal*, № 4, 171-179 [in Ukraine].

11. Korytska, H.R. (2018). Vykorystannia veb-kvest tekhnolohii u navchanni uchniv ukrainskoi movy na zasadakh diialnisnoho pidkhodu [The use of web quest technology in teaching Ukrainian language students based on the activity approach]. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia – Information technologies and teaching aids*, vyp. 65, № 3, 66-75 [in Ukraine].

12. *Council Recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning*. Retrieved from: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32018H0604(01)) [in English].

13. *Leitbild digitale Lehre an der Goethe-Universität*. Retrieved from: https://www.uni-frankfurt.de/72312239/RZ_Leitbild_dig_Lehre_A4_low.pdf [in Germany].

14. Ohienko, I.I. (1995). *Nauka pro ridnomovni oboviazky [Science of mother tongue duties]*. Lviv: Fenix, 46 [in Ukraine].

15. *Educational features of Germany*. Radio M. Retrieved from: <https://www.facebook.com/watch/?ref=saved&v=694587962299539> [in Ukraine].

16. Selihei, P. (2012). *Movna svidomist: struktura, typolohiia, vykhovannia [Language consciousness: structure, typology, education]*. Kyiv: Kyievo-Mohyl. akad., 118 [in Ukraine].
17. Semenog, O.M., & Nadutenko, M.V. (2022). Platforma "Media&kapsuly" yak zasib pidvyshchennia rivnia mediakultury ["Media&capsule" platform as a means of raising the level of media culture]. *Akademichni studii. Seriiia "Humanitarni nauky" – Academic Studies. Series "Humanities"*, 2, 39-50. Retrieved from: <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2022.2.6> [in Ukraine].
18. Putjata, G. (2018). Delivering Multilingual Schools. Emergence and development of language beliefs in immigrant teachers. *Applied Linguistic*, papers 25 (2), 53-69. Retrieved from: <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-06b3aefe-f6d5-4a00-a4a7-3f75313f5a3a> [in English].
19. *Ukrainian in the Multilingual Context (UkrIM): Theory and Didactics*. Humboldt University of Berlin. Retrieved from: <https://www.slawistik.hu-berlin.de/de/fachgebiete/didaktikrus/forschung/ukrim> [in Germany].
20. *Ukrainske tovarystvo Frankfurt-na-Maini*. Retrieved from: <https://ukraine-frankfurt.de/index.php/samstagsschule> [in Ukraine].
21. Fürstenau, S. (2016). "Multilingualism and School Development in Transnational Educational Spaces. Insights from an Intervention Study at German Elementary Schools". In: A. Küppers, B. Pusch, P. Uyan-Semerci (eds.), *in Bildung in transnationalen Räumen: Education in transnational spaces*. Wiesbaden, 71-90 [in Germany].
22. *Hessian School Act (HSchG)*. (2017). Retrieved from: https://www.lexsoft.de/cgi-bin/lexsoft/justizportal_nrw.cgi?xid=169561,1 [in Germany].
23. Shirokov, V., Zagnitko, A., Nadutenko, M. & others. (2020-2022). *Multymediiniy slovnyk z infomediinoi hramotnosti [Multimedia Dictionary of Infomedia Literacy]. Ukrainskyi movno-informatsiinyi fond NAN Ukrainy, stvoreno v ramkakh hrantovoi prohramy "MEDIA&VChYTELskyi kampus" proiektu "Vyvchai ta rozrizniai: infomediina hramotnist", IREX (Rada naukovykh doslidzhen ta obminiv) za pidtrymky Posolstv Velykoi Brytanii ta SShA u partnerstvi z Ministerstvom osvity i nauky Ukrainy ta Akademiieiu ukrainskoi presy – Ukrainian Language and Information Foundation of the National Academy of Sciences of Ukraine, was created within the framework of the grant program "MEDIA & TEACHERS CAMPUS" of the project "Study and Distinguish: Infomedia Literacy", IREX (Council for Scientific Research and Exchanges) with the support of the Embassies of Great Britain and USA in partnership with the Ministry of Education and Science of Ukraine and the Academy of the Ukrainian Press*. Retrieved from: <https://lcorp.ulif.org.ua/InfoMediaVLL/> [in Ukraine].
24. Yachmenyk, M. (2018). Pedahohichni umovy formuvannia hotovnosti maibutnikh uchyteliv-slovesnykiv do vykorystannia zasobiv mediaosvity u profesiinii diialnosti [Pedagogical conditions for the formation of the readiness of future language teachers to use media education tools in professional activities]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii – Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, № 4, 237-249. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2018_4_23 [in Ukraine].

Received: April 25, 2023

Accepted: May 23, 2023